Tečaj XIV. **NOVICE** List 17.

gospodarske, obertnijske in národske.

Izhajajo vsako **sredo** in **saboto**. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 27. februarija 1856.

V kakošen prid nam utegne biti svobodna obertnija? *)

Odgovor v več poglavjih.

Pervo poglavje.

Kako bi pač bilo na tergu, ako bi le taki kmetje prodajali, ki imajo pravico zato?

Teržen dan je. Recímo: žena tega ali unega mojstra gré na sejm nakupavat za hišo potrebnega živeža, kar zagleda voz s krompirjem, na vozu pa veliko tablo z napisom „Znanec Matija, upravičen krompirjar“. Pač debelo bi gledala gospodinja, še bolj pa, ko bi prašala za ceno krompirja. Upravičeni krompirjar ga morebiti ceni napol dražje kakor včeraj, in ako se kdo pritoži, da taka cena je odertija, pomerda rekoč: „kakor vas je volja“, jez, Prahov Peter in pa Prokelnov Tomaž smo edini upravičeni mojstri krompirske obertnije na tukajšnem sejmu. Tudi una ne dasta krompirja pod to ceno; kdor ga noče kupiti, naj ga pa pusti“.

Vsa nevoljna gré gospodinja naprej in pride k branjevki, pri kteri že več let sadje kupuje. Al tudi na njenem staniču se bere nov napis: „Alenka Šmajdkova, upravičena sadjarica“. Deset jabelk, ki jih je predvčerajnim še rada dala za en groš, veljá danes dva groša, in to le zavolj starega znanja, „zakaj jez in pa Kodrova Špela“ — tako se Alenka šopiri in si pečo popravlja — imave same sedaj pravico sadje prodajati“. „Pa tamle na voglu sedí Krakovčanka, ki ima še lepše jabelka, ki jih dá deset za en groš“ — ji odgovorí naša gospodinja — znanje gori znanje doli, grém pa k nji“. „Kaj? — se zadere Alenka, rudeča kot purman — kaj, Krakovčanka prodaja tudi jabelka? No, bom že vidila kako dolgo!“ —

Gospodinja naša, nevoljna, da ni mogla ne krompirja, ne jabelk za čežano kupiti, gré svojo pot ter si misli, bom pa fižola kupila. Al na vsem sejmu ga ni; kar zagleda štacuno, nad štacuno pa z debelimi zlatimi pismenkami napis: „ces. kralj. edino priviligirana sočivarnica“. Pogleda v štacuno, vidi cele kupe fižola, graha, leče, pa nobena gospodinja in nobena kuharica, ktera ni vajena drazega dnarja zametovati, ni kupila ne maslica, ker „edino priviligirani sočivar“ derží svojo robo po takem kupu, da nikoli tacega.

Vsa zbegana po tem novem teržnem redu letí gospodinja domú in pové možu (šivarju), kaj je doživela danes.

Kaj bi nek mož na to rekel? „Na to vižo nam ni moč shajati“ — bo menda serdit zakričal in vergel škarje za duri. „Take krivice pa še ni bilo, dokler svet stojí. Al nas hočejo žive pod zemljo spraviti? Zakaj bi pošten kmet ne smel svoje pšenice in svoje reží sejati in svojega krompirja in fižola saditi, kakor bi hotel, in na sejm peljati kamor bi hotel in kolikor bi hotel? Kaj je bolje, da sadje zgnije na drevesu, kakor da se nam prodá po pošteni ceni? Al ni to narobe svet, da se Bogu usmili!“

Na to vižo bi se mojster gotovo togotil zoper tak teržen red. In noben pameten človek bi ne mogel reči, da nima prav. Saj je vsakemu, kdor ni zapravljivec, gotovo ljubo, da si zamore živež, kolikor more, dober kup kupovati.

Al za življenje se pa dan današnji ne potrebuje le samo jed in pijača. Tudi loncov, nožev, žljic, omár, miz, stolov, periла, oblačil itd. je potreba. Kolikor bolji kup so tedaj lonci, mize, perílo, oblačilo itd., toliko več si pri tem prihrani in več za moko, krompir, mesó in druge bolj ali manj potrebne stvarí izdajati zamore.

Vse kar podražuje ceno rokodelskih ali obertnijskih izdelkov, podražuje sploh navadne potrebe življenja, da vsak potem težje izhaja. Ako bi mizár svoje mize in stole bolji kup prodajal, bi mu šivar suknjo in čevljar čevlje ravno toliko cenejše narejal, kolikor cenejše je bil mize in stole kupil, in ravno tako bi bilo tudi pri mizarji. Nasproti pá bi zamogel tudi kmet svojo rež in krompir toliko cenejše prodajati, kolikor cenejše bi mu kolár voz, kovač plug, tesar pod, šivár suknjo, čevljar škornje delal. Roka roko umiva!

*) Po nemški na Dunaji izdani in zlo hvaljeni knjižici: „Was nützt uns die Gewerbefreiheit?“ Če bi kak preprost bravec morebiti ne razumel gori rečenih besed, naj misli, da hočejo to reči, kar se v popačenem jeziku pravi: „Kaj nam nucajo frej antverhi?“

Še kaj od topirja.

„Novice“, ki se tako marljivo za pravo izobraženje slovenskega ljudstva poganjajo, so nam v 12. listu t. l. nekaj od koristnosti topirjev povedale, in po pravici nespametno preganjanje te nedolžne živalice grajale. Ako pomislim, od kod da izvira sovraštvo do topirjev, se mi nehoté sili prepričanje, da zamore vzrok tega nespametnega ravnanja, preganjanja in pobijanja topirjev le neznanost natore in njenih prikazkov biti, posebno pa babjovera in vraže, ktere še dandanašnji kakor druge narode tudi slovensko ljudstvo tarejo.

Človek je navajen povsod sam po sebi soditi. Kakor ponočnjaki, kteri se s hudobnimi deli svitlobi umakujejo, niso nič vredni, mislijo tudi, da ta ponočna živalica, ki čez dan v temnih luknjah prebiva, ni za drugo, kot za škodo. K tem krivim mislim je vraža naj več pripomogla. Pravijo, da se topir v mraku človeku v glavo zapodí in v njegove lase zamota, da se ga ni mogoče znebiti. — Ljubi bravec! ali si že kedaj v svojem življenji to vidil?

Od kod tedaj ta kriva misel? Berž ko ne si jo je kaka skerbna mati izmislila, češ, da ne bodo otročiči v mraku gologlavi hodili in se prehladili. Al kmalo pa se je ta izmislek v strah otrokom razširil kot resnica od kraja do kraja v škodo človeštvu in nedolžni živalici.

Skerbne preiskave v življenji topirja nam niso le tega in druzih vraž razjasnile, temuč nas tudi s to živalico bolj in bolj soznanile. Naj mi bo tedaj dopušeno tega ponočnjaka bolj natanko popisati.

Marsikdo morebiti misli, da topir na zlo nizki stopnji živalstva stojí. Al to ni res. Topirja visoko stopnjo v živalstvu nam že misel priprostega ljudstva razodeva, po kteri je topir napol miš, napol pa ptič. Toda še na višji stopnji kot ptica in miš stojí topir, ki se po mojstru živaloznanstva, Cuvier-u, precej za opicami (merkvicami) vverstuje, ktere na nar višji stopnji živalstva stojé. Život topirja je podolgast in razun ušes in perutnične kožice (Flughaut) z gosto in kaj tanko dlako obrašen, zato ga priprosto ljudstvo z miši enaci. Na obéh straneh trupla se koža tako razširja, da ne veže le sprednje in zadnje noge in repa, am-

pak tudi močno podaljšane perste sprednjih nog. Samo pavec sprednjih nog, ki je majhen in v pravi meri k truplu, in persti zadnjih nog so prosti te vezivne kožice. Pavec sprednjih nog je, kakor sem rekel, majhen, prost, in z močno zakrivljenim krempeljcom orožen, za kterega se topir obeša; posamezni členi druzih čveterih perstov so pa kaj močno podaljšani, posebno mazinec, ki pri nekterih skor dolgost celega života doseže. Med temi persti, kteri so brez krempeljcov, je razpeta perutnična kožica, kakor platno na dežniku, in se razširja do perstov zadnjih nog, ki so z močnimi, zakrivljenimi krempljni oboroženi, in dostikrat tudi do konca repa, ki se pa pri nekterih ne nahaja. In s to tako razpeto kožico zamore topir kaj hitro, gibčno, tiho in varno sem ter tje letati, kar ga tedaj pri ljudstvu med ptíče vverstuje.

Zavernil me bo pa morebiti kdo: zakaj spí ta tihotapec nečimeren podnevi, ko se vse trudi pa dela, in se belega dneva veselí, ponoči pa, ko vse počiva, nemiren rogovili? in kako je mogoče, da se ponoči, kader nobena žival ne vidi, vendar tako gibčno in varno vede?

Na to odgovorim, da ima mati natora povsod in v vsem svoje predpise, da zamore svoj cilj in konec doseči; in da je eden iz teh namenov ravno pokončevanje mnogoterih škodljivih ponočnih živalic, kar pa slepi človek dostikrat zapopasti noče.

Ali zopet novo vprašanje: ako topir ponoči ne vidi, od kod pride, da vendar tako varno in gibčno sem ter tje leta, in se kar nikamor ne zadene? — Nepripravnost vida nadomestuje velika občutljivost te živalice, ktera se posebno v perutnični kožici, v ušesih, v nosu in v nekterih odvisnikih razodeva. In ta občutljivost je tako velika, da popolnoma nadomestuje nezmožnost topirjevo ponoči kaj viditi, kakor skušnje učé. Spalanzani je celo sobo z nitmi prepregel, potem topirja oslepil in v sobi izpustil; in lej: topir je tako varno in gibčno sem ter tje letal, da se kar v nobeno nitko ni zadel.

Akoravno se take neusmiljene skušnje ne morejo zagovarjati, nam vendar kažejo, da pri topirji velika občutljivost kaj velikih in golih ušes, nosa in pa perutnične kožice vid popolnoma nadomestuje.

Iz tega se razvidi neskončna modrost Stvarnika, kteri je tudi to ostudno živalico tako vstvaril, da si zamore ponoči iskati živeža, ki obstojí iz ponočnih kebrov, metuljev in drugih škodljivih živalic. In tako tudi topir veliko koristi, akoravno se človek tega ne zavé, in to koristno živalico nespametno preganja in pobija. Koliko pa topir koristi, zapopade posebno tisti, kteri njegovo veliko požrešnost pozná. Skušnje učé, da eden večih topirjev 15—20 kebrov zaporedoma požre, in kar nič se mu ne ustavlja; bolj mali topirji pa muh po 80—100 pohrustajo, kakor nam skušeni živaloznanci pišejo. Gospod Frauenfeld v Beču je imel vjetega topirja (Vespertilio noctula), ki je navadno za večerjo 50—60 červičev pohrustal.

Kje so pa topirji pozimi, ko jih kar viditi ni? Ali poginejo v jeseni kakor večidel kebri? ali se, kakor nekteri ptiči, v ptuje kraje podajajo?

Ljubi bravec! kar pervo zadene, povem ti, da ne poginejo, kjer topirjevo življenje ne terpí le eno leto, kakor kebrovo; nektere sorte se sicer podajajo v druge kraje; ali kar jih je pri nas, večidel vsi prebivajo tudi čez zimo v naših krajih. Kje pa so, da jih nihče ne vidi? Lej, ljubi prijatel! zopet se ti pokaže neskončna modrost Stvarnika. Kjer se namreč topirji edino le od kebrov, metuljev in enakih živalic živijo, teh pa pozimi ni, bi mogli topirji glada poginiti. Al to se ne zgodí. V luknjah, v starem zidovji, v votlih deblih, kjer tudi poleti čez dan prebivajo, celo zimo spavajo oterpnjeni, in to na kaj čudno vižo. Topir se namreč za krempeljce zadnjih nog tako obesi, da z glavo navzdoli visi, vès v perutnično kožico zavit; in tako živí celo zimo brez živeža v terdnem spanji, tako dolgo, da ga gorki sončni žarki zopet ne predramijo, in on navadnega življenja, preganjanja in pokončanja škodljivih kebrov in drugih enakih živalic od novega ne začne.

Al kakor svet dobrote navadno z nehvaležnostjo plačuje, taka se tudi topirju godi. Zato, ker on ponoči, kadar počivajo druge živalice, ktere se tudi škodljivega merčesa živé, tako pridno rogovili, in veliko kebrov, metuljev in drugih živalic pokončá, ga nespametni ljudjé, kteri delj ne mislijo kot za nos delječ, sovražijo, preganjajo in pobijajo.

V Beču. P. Viktor M.

Starozgodovinski pomenki.

ADSALLVTAE AVG. SACR. G CAECINA FAVSTINVS.

Spisal Davorin Terstenjak.

(Konec.)

Dajmo sedaj preiskavati: kaj pomeni Sava in Adsalluto.

Pod božanstvom Savus je vodni bog reke Save razumeti. Ime Sava je indoslovensko in pomeni po Benfeiu [1]) naravnost vodo.

Pa tudi gore, pečine in kamni [2]) so imeli svoje varhe, kakor pričujejo indiške božanstva Giriša = Goriša itd. In takošno pečno božanstvo je Adsalluta, ki stojí za Acalluta. Latinec glasnik *c* pred *a*, *o* in *u* izgovarja kot *k*, in toraj ni mogel pisati Acalluta, kar bi se glasilo Akalluta. Pisal je toraj *ds* za *c*, in to priklado najdemo še v imenih koroških Redsomar, Redsatus [3]) = Recomar, Recat = Anatinus od reca, anas, primeri historiško ime „Gänserich“ [4]).

Acaluta je slovenska oblika sanskritske besede ashmanvati, kamnita, die steinerne, ktera beseda se že v Rigveda-tu nahaja. (Glej: Rigveda 10, 53, 8.)

Korenika teh besed je sansk. ash, kar je Bopp z coacervare prestavil; vendar iz izpeljancev se vidi, da je izvirni pomen besede ash = spitzen, kakor se lahko iz sledečih prikladov prepričamo, sanskritski: ashris, Spitze, latinski: acus, acumen = sanskritsk. ashman, geršk. akme, litv. aszmu. Pomen špičastega pa je stvaril pomene ostrosti, zato sanskritski ashri, acies, ensis [5]), latinski acies. Pomen ostrosti je spet stvaril pomen bridkosti, zato acerbus latinski, acetum, slovenski ocet; primeri enake slovenske besede: bridek, bitter, in pa bridek, scharf, n. pr. bridka čorda. Iz pomena ostrosti se je tudi stvaril pomen bistrosti, hitrosti, berzosti, zato iz ash tudi sansk. ashu, schnell, celer = latinskemu acer, ashva, konj, po pravem bistra, scilicet žival; iz korenike ash je tudi latinska aquila, Pomen bistrosti, hitrosti, berzosti je tudi stvaril pomen bliska, svetlobe, zato sansk. ashan, fulmen, anshu, radius, slov. ocel, Stahl, po pravem leskeče.

Izvirni pomen korenike ash je toraj spitzen [6]), durchdringen, in ker kari (čeri), pečine imajo večidel špičasto podobo, so po takošnem postali pomeni: ashman, acumen, akme, aszmu, ashmanvat itd.

Sanskritski glasnik sh se vjema s slovenskim *k*, kteri pa se rad omehčava v *c*, zato v slovenšini nahajamo *ac*, die Spitze [7]), acel, acman: ime krajev med pečinami in prebivavcev po pečovnatih krajih. Pozneje je glasnik *a* prestopil v *o* in *u*, zato: Okon, Okonina, Okič, Okir, z digamo Vokir: imena krajev med peči-

[1]) Glej Benfei „Glossar“ s. v.
[2]) Glej Hanuš „Wissenschaft des slaw. Myth.“ stran 303.
[3]) Glej Eichhorn „Beiträge“ II., 20. Gruter 886 Nr. 1.
[4]) Od imen po živalih glej Pott „Die Personennamen“ str. 659, odsek: Naturgeschichtliche Benennungen.
[5]) Analogično najdemo v jugoslovenskem jeziku: lit, Felsenspitze, lít, Säbelschärfe, in gerško lidos.
[6]) To poterjuje korenika sho, v kteri je a odpadel kakor v besedi kamen iz ashman, zato shâna = akone = cos, der Wetzstein; primeri slov. os, Spitze, osilka, Hügel, in pa osil, Wetzstein.
[7]) Glej P. Marcus in Janežič „Slovnik“ s. v.

nami, in špičastih hribov; dalje: ukna peč na Gorenskem = špičasta peč, Ukovsko na Koroškem itd. Pa kako je iz ash — ak — ac postalo Acaluta? Iz ash pozna sanskritski jezik obliko ashmanvant [1]), kamnit, der steinerne. Oblika vant, ktera se imenuje „močna oblika“ je soglasna latinski entus, n. p. violentus, slov. vat, n. p. ognjevat, brezovat, nekdaj vant, kakor lastne osebne imena: Trebant, Marant, Bregant itd. pričujejo [2]). Iz ashmanvant bi toraj dobili v slovenskem jeziku naj starejo obliko acmanvant, acmanvanta, acmanvanto, lapide*us*, *a*, *um*, saxos*us*, *a*, *um*. Al že gori smo vidili, da je glasnik *m* izpadel, in da imamo ac, acal, acel namesto ashman; toraj dobí slovenski jezik obliko acavant, *a*, *o*. Slovka *an* pa rada prestopi v *ou* ali *u*, zato Marout iz Marant, Borut iz Borant, Korut iz Korant; zato Nestor piše Korutani. Tako iz acavant dobimo acavut, *a*, *o*.

Kranjci pa radi glasnik *v* pred samoglasnikom spremenjajo v *l*, n. pr.: Cirk*l*e namesto Cirkve, *l*otek namesto *v*otek, krok*l*a namesto krok*v*a, trez*l*i namesto trez*v*i; tako je tudi iz acavut, *a*, *o*, postala oblika acalut, *a*, *o*. Acaluta pomeni toraj: saxosa, lapidea, scilicet Dea. Zavoljo končnice uta primeri klafuta od klafati, odkodar klafant = klafat, *an* = *u* — klafut, in klafanta = klafata, *an* = *u* — klafuta, primeri še besede: plahuta, košuta, cafuta itd. R. Knabl je spomenik, kteri je najden bil kraj Save takole razrešil: „Savo et Adsallutae augustis sacrum Panonii — Norici Scapharii Unanimes Votum solverunt libentes merito“, kar je sam tako prestavil: „Den Gottheiten Samus und der Adsalluta geweiht, Die norisch-panonischen Schiffsleute haben einstimmig ihr Gelübde nach Gebühr willig gelöst“ [3]).

Tako tudi ta okolščina poterjuje našo razlago. Ktere božanstva bi pač savski brodarji naravniše častili, kakor vode in pečovje, ktero je brodarstvu nar nevarniše? G. Kandler je rekel, da je Adsalluta keltiško božanstvo, pa ni razložil: kakošno je. Jaz v keltiškem jeziku ne najdem besede acaluta. G. Knabl je rekel, da bi Adsalluta utegnila biti latinska prestava reke San!! Da je pa ta njegova „konjektura“ brez vse gramatiške veljave, spozna vsak kritičen jezikoslovec.

Pa pustimo to stvar. Utegnil bi me kak opazkar mojih spisov spet „massloser Ausfälle“ obdolževati. Slovenskim pisateljem nekteri nemški ne dopustijo nikakoršnega „pobotanja“ — oni morajo vse za ljubo jemati, celó če jih v neslanih pamfletih obdolžujejo in obtožujejo panslavizma!

Jan Zižka,

početnik vojskovanja novo-europejskega.

(Dalje.)

Take vozove so vozili zmirom zaporedoma (v rajdah); voz za vozom je bil pripet z verigo. Po navadi so jih vlačili v štirih verstah ali vlakih vštric. Zvunajni versti ste bile nekoliko daljši od znotrajnih. Vozovi so bili ob straneh z obešenimi deskami ograjeni; imeli so tudi krove ali strehe za naskok (Sturmdach). Vozátaji so se skrivali za „poveze“. Na zvunajnih vozéh je viselo tudi po nekoliko pušek. Vsa vojska, vsa ropotija, žene in otroci so imeli svoj prostor na sredi med vozmí. Le konjiki so jezdarili zvunaj voz. V sili so se pa skrivali za-nje tudi oní.

Naj ročnejši so morali biti vozniki ali vozátaji, da so po povelji vojvodovem (po nekem znamenji) vozove naglo obračali in postavljali: zdaj kakor ulice, zdaj kakor podkev, zdaj kakor polomesec, zdaj kakor kljuko (⋁) itd. Ti prikazni, ti ročnosti se je čudila in zato stermela sovražna vojska najbolj.

Ko se je počela bitva, ondaj so gledali vozniki, dobivši po stotniku znamenje, kako bi zasačili z vozmí ktero kerdelo sovražne vojske. Zasačeno kerdelo so posekali potem pešci, ali so ga pa postreljali, poklali in potolkli možje in žene. Konjiki so se borili pred vozovi; ako se je zaganjal sovražnik nad-nje od sile, pa so zbežali za vozove in se branili izza le-téh kakor izza obzidja mestnega. Tako so premagovali pogostoma sovražnika veliko jačega, ki se ni znal tako bojevati; tudi so bile Žižkatu ravne tla zemlje češke za naglo kretanje in prevážanje takih voz jako ugodne.

Težko orožje in smodnik so rabili ondaj že močno, ne le Husovci, ampak tudi katoličani. Vendar so bili kanonirji [1]) češki veliko ročnejši od drugih.

Posebno koristna je bila vojski hudega Žižkata, ki je zložil Husovcem tudi vojaško pesem in vojaški nauk, razun naglega kretanja berza hoja vojske njegove. Žižka je prehitel počasnega sopernika vselej, kedar koli je hotel posesti kakšen ugoden kraj. Zato je pa premogel ta strašni vojvoda sovražnike svoje v trinajst bitvah in v več kot sto bojih, njega pa nikdar nobeden, da si je bil poslednjič oslepel tudi na drugo okó in zapovedoval vojski svoji popolnoma slep.

Ta silni sopernik vere katoliške se sme tedaj po pravici početnik novega vojskovanja europejskega imenovati.

Res so šteli drugi narodi Čehe petnajstega stoletja za pervake v umetnosti vojaški. „Vojskovanje po Žižkatovo [2])“ so posnemali tudi ptujci. Kozaki poljski in rusovski so se deržali vodil Žižkatovih do 17. stoletja. Kako so čislali in priporočali tudi ptujci vojskovanje Žižkatovo, to se vidi iz nekega popisa „vojske Žižkatove na Ogerskem l. 1423“ [3]).

Palacky je terdil že leta 1828 [4]) in ž njim vred terdi tudi Jungmann [5]), da je nemška beseda „Pistol(e)“ (pištola, francoz. „pistole(t), laški in španjsk. „pistola“) iz češke besede „pišťala“ (cev in piščal). — nemško ime „Haubitze“ pa da se je napravilo iz češkega „haufnice“ (po sedanjem pisanji „houfnice“).

Nekteri pa izpeljujejo „pistol(e) iz „Pistoja“ (imé mesta laškega na Toskanskem [6]), govoré da so bile pistole ondi znajdene, kar pa po besedah Adelungovih ni dokazano, pa tudi po postavah jezikoznanskih ne more biti ta izpeljava resnična (etim. wörterb. der roman. spr. slavnega Dieza 1853). Najbolja se zdí Diezu, kteri menda ni vedil za izpeljavo Jungmanovo, izpeljava iz latinske besede „pistillus“, zato ker pravijo Lahi „pestello“ še nekemu orodju „mit einem knauf“. Nekteri pa pravijo: da izhaja „pistole-a“ iz latinske „fistula“ (cev, piščal). — Da ni „Pistole“ prava nemška beseda, to je spoznal že Adelung. „Haubitze“ pa veli Adelung, da so kerstili Nemci po imenu „Haube“, namreč po podobi (?!), po óni besedi pa da so ponaredili Čehi „haufnice“ (au = ou). — Ktera misel je zdaj resnična?

Jezikoznanci so določili že precej, ktera sprememba glasov je po natori kterega jezika mogoča, ktera pa nemogoča. Kar je pa mogoče, to ni še zato vselej tudi resnično. Toda na velikem dobičku (znanstvenem) smo, ako le vemo, da ta in ta izpeljava ni mogoča.

(Dalje sledí.)

---

[1]) Böthlingk „Sanskrit. Wörterb.“ s. v.
[2]) Glej Bopp „Vergleichende Grammatik“ V. Theil str. 1405 §. 957.
[3]) Glej Mittheil. des hist. Vereins für Steierm. str. 53.

[1]) Beseda „top“ je tudi ptuja (turška), tedaj nimajo imena „top“, „topničar“, „topništvo“ nikakove prednosti pred imeni kanon(a), kanonir, artilerija itd.
[2]) Na vpr. „kako“ sme imeti „po“ 4. in 5. sklon za seboj: po naše ali po našem je tako.
[3]) Žižka's Zug in Ungarn 1423. „Starí letopisové“ str. 57. 61.
[4]) V časop. česk. mus., 2. zvez., str. 7., kjer našteva pisatelj orožje Čehov 15. stoletja.
[5]) V česko-nem. slovniku svojem.
[6]) Res, da delajo že zdavna pištole zlasti na Laškem in Francozkem; ali perve pištole in ž njimi vred imé so raznesli — kakor je podoba — križaki vseh narodov kerščanskih po teh deželah itd. iz Českega. Pis.

Novičar iz raznih krajev.

Posvetovanje o novem ustanovilu deželnih namestovavcov namesto dosedanjih deželnih stanov še ni končano, pa nek ne bo dolgo terpelo, da bo; koj potem se bo presv. cesarju predložilo v poterjenje. — Nova postava za družine (posle) pa je že gotova in se bo kmali oklicala, vsaki deželi primerjena po nje razmerah in šegah. — C. k. ministerstvo nauka je razsodilo, da vzderžavanje učiteljskih vdóv gré občinam (soseskam) in le takrat se smejo ti stroški razdeliti na posamne sosesčane, kadar dohodki občinske (soseskine) dnarnice tega ne zmorejo. — Goveja kuga še zmiraj hudo razsaja na Ogerskem, ravno tako tudi v Galicii, kjer je do 10. t. m. samo v lvovskem okrožji se pritepla v 78 vasí. — V Tirolih je unidan gosposka nekega premožnega gospodarja kaznovala za 50 fl., ker je starega in že vsega polomljenega konja še v sila težak voz vpregel in ubogo kljuše tako pretepal, da je na cesti obležalo. — V nekem laškem časniku se bere, da letni pridelk svile (žide) po vsem Laškem pa tudi z laškim Tiroljskim, z Gorižkim in Teržaškim vred znaša okoli 51 milijonov funtov kokonov, kterih vrednost se more ceniti na 213 mil. frankov. — Še ni telegraf iz Pariza prinesel novíce, da se je zbor ondi že začel; le to se je zvedilo, da je bil od 23. t. m. preložen na 25., čeravno so se že snidili vsi poslanci; govorí se, da so si cesar Napoleon in rusovska poslanca bili nekaj navskriž in da so hitro odpravili kurirja v Petrograd, in da za tega voljo se je zbor zakasnil. Zadnje dní je francozka vlada spet močno potegnila z angležko in sicer tako, da je celó vladni časnik „Moniteur“ (kakor pravijo, na cesarjevo povelje) ponatisnil neki sostavek iz radikalnega časnika „Siècle-a“, v kterem ta terdi, da se mora terdnjava Nikolajev podreti, če ne, ni Turčija nikakor varna nove sile. Vidi se iz vsega, tega, da bo imel zbor dosti težav premagati, — da pa vendar upanje mirú še zavoljo tega ne omahuje.—Sloveči rusovski poslanec grof Orlov je že 70 let star mož, pa še čverst na telesu in v duhu, skoz in skoz vnet za čast in blagor svoje domovine, pa zraven tega tudi miroljuben. — Zbor nemške zaveze je 21. t. m. enoglasno poterdil štiri austrijanske predloge, 5. pa si je še v prevdark prideržal. — Francozi so terdnjavo Nikolajevo v Sevastopolji popolnoma razrušili. — Zlo si v Parizu sedaj glavo ubijajo s tem: ali bojo sv. oče papež hotli za kuma (botra) biti pričakovanemu detetu Napoleonovemu; posebno cesarica to želí; — nekteri pravijo, da to ne more biti; drugi pa, da je že bilo, in sicer 2. aug. 1849, ko so papež v Gaeti stanovali in detetu kraljice obojne Sicilije za botra bili. Se ve da, če bojo, se bojo dali namestovati po kakem kardinalu. Porod cesarice pa je že tako blizo, da porodničar se od 1. sušca ne bo smel več ganiti iz cesarskega poslopja. — V rimskem deržavnem almanahu se bere, da je 64 kardinalov, izmed kterih je 30 od sedanjega papeža izvoljenih; le 17 jih je, ki niso Lahi, namreč 7 Francozov, 6 Nemcov, 2 Portugaljca, 1 Angležž in 1 Španijol; vsi ostali so Lahi. 35 jih je že umerlo, kar sedanji papež vladuje. — Iz rusovskega cesarstva se je leta 1854 mnogoverstnega blaga (konoplja, prediva, loja, potašlja, volne, šetin in žime, kož, železa, kotlovine, žita itd.) izpeljalo za 63 mil. 429.653 sreb. rubljev vrednosti, in sicer naj več na Prusko, Angležko, v Azijo, na Austrijansko (za 8 mil. 251.337 sr. rub.) in Francozko; — iz druzih deržav (in sicer naj več iz Azije, Angležkega, Francozkega, Austrijanskega, južne Amerike in Turčije) pa se je na Rusovsko vpeljalo blaga za 70 mil. 27.021 sr. rub. vrednosti, in siser naj več pavole, svile, laškega olja, vina, cukra, mašin, svilnatega, volnatega in platnenega blaga itd. Kakošen razloček vojska dela, se vidi očitno iz tega, da v letu 1853 se je iz Rusovskega v druge dežele žita izpeljalo za 55 mil. 33.833 sr. rubljev, leta 1854 pa le za 15 mil. 953.482; nov srebern rubelj je po našem 1 fl. 32 kr.

Mlinar na smertni postelji.

(Pravlica slovenskega naroda).

Posevnik, mlinar iz Kerníc,
Dve leti že polega,
Na mernike ima petic,
Pa še čez mero sega.
Veliko skusil je zdravil,
Se mazal, kopal pa potil;
Al dan na dan bolj híra,
Že komaj se opíra.

Naduha huda ga duší,
Skor nič več nima spanja,
Nobena jéd mu ne diší,
Zlo kašelj ga naganja.
Precej izdal je že petic,
Rešít' pa se ne more 'z vic;
Zdravíla, dobri sveti,
Ne mor'jo ga oteti.

Naj huje pa ga to skèlí,
Da vse bo šlo na tuje;
Lej, ženi kri tuď vodení,
In jezik ji omaguje.
Pred letom mu je umerl sin,
Edini ljubček Balantin,
Njegova b'la bi hiša,
Cekinov tri periša.

Kdor ga pozna, ž njim govorí,
Gotovo mu odkima,
Da za-nj zdravíl na svetu ni,
Da vzela ga bo zima;
Vendar dajo mu terden up.
Se vé, ta pač je dober kup!
Pa všeči so mu taki,
Alj babe alj možaki.

Medvedji špeh, jelenov loj
Je rabil za mazílo,
Za kopel jeklo, čreslo, roj —
Al vse nič ni teknilo.
Sirovo maslo, brinjev cvet,
Tuď skušal je v satovji med,
Poterjeno mečilo —
Pa tudi ni služilo!

Marjeta svet'je rožni sok,
Arnež lipovo cvetje,
In nunski flašter Hrustov Rok,
Jariška pa ohmetje.
Alenka hvali mu poljaj,
Klemenšica bezgovi čaj,
Vsaki stari babi
Verjame, svet nje rabi.

Brahulja svet'je hrastov terš,
In sladke korenine,
Po tem pojenja kašelj berž,
Naj tega se poprime;
Vratič in koper svet'je Krač,
Na vinu pelin pa Orač,
Pa vse ni pomagalo —
Le zdravje spodkop'valo.

Melíso, žagance, verdník
Peharka priporoča;
Grahulja hvali kolesník,
Lapuh ceni Sraboča.
Arman in žajbelj, pasja mast,
To dalo pljučam spet bi rast,
Če le so kaj skažene,
Pohvali Molj iz Stene.

Posebno smojke dobre so,
Nekoljko pocukrane,
Mehčajo persi pa gerlo
In pljučam cel'jo rane:
„Kdaj šel bi že bil v kertov dom.
Tako modruje Luka Som —
Le tega se deržati,
To res so sveti zlati!“

Košak mu svet'je gorski mah,
Češmiljar konopnice,
Jaruga krešo pri vodah,
Čuk materne dušice,
Vodo poslal je clo v Kriljove,
In zvedil je, da se mu žolc
Razlil je po telesu,
Za kožo pa po mesu.

Rebarbore in žolčnih rož
Se na tešé napiti,
Je rekel čudodelen mož,
To mora Vas sprazniti,
Preden se luna spremení,
Človeka vsega sprerodí.
Gotovo, to zdravilo
Je marsikoga rešilo!

Zvesto je dan na dan jemal
Nasvetvano čistilo;
Da mesec bil bi skoz-nj s'jal,
Tako ga je strebilo.
Al, k' vidi, da nič boljši ni,
Tuď to zdravílo opusti
Zvestó svete posluša,
Kar sliši, pridno skuša.

Oh! župa pač kaj dobra je
Od star'ga petelina,
Po čmu zastonj bo pasel se,
In vriskal krogi mlina!
To svet'vala je Tabrovka,
Jelenov jezik Jarmovka, —
Vse vse se je skušalo,
Pa nič ni pomagalo.

Jerebov Juri iz Kodelj
Se 'zučil je tesarja,
Ter mnogo vednosti zajel
Od rajnkega gojzdnarja.
Mu plučnjek piti svetuje:
»To vas rešiti more še;
Če to Vam ne pomaga, —
Bolezen je za vraga!“

Terpotoc, šest let stara mast,
To mora pomagati.
Obezi tej vsa gré čast,
Si jo na persi djati.
Tako Blek modro govorí,
Ker on v zdravilstvu zadnjih ni.
Posevnik vse je skušal —
Počasi dušo spušal.

Župan iz Loga, omopat,
Ga tudi ozdravljuje,
Pomagal bi mu serca rad,
Mu kuglice vsipuje.
Na večer ga obiše Mrak,
V obraz kadí mu bik tobak,
Pa vničil trud županu, —
Bolnik je v hujem stanu.

Tolkačev Luka iz Gomil,
Ki svoje mlade leta
Je hlapec po lekarnah bil,
Mu zdravje zlo obeta,
Velikousti od zdravíl,
Vračilnih zeliš in mazíl,
Lastnosti hvali kíne
Za mnoge bolečíne.

(Konec sledi.)

Odgovorni vrednik: **Dr. Janez Bleiweis.** — Natiskar in založnik: **Jožef Blaznik.**